

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته آموزش زبان فارسی

بررسی تطبیقی اصطلاحات خویشاوندی در زبانهای فارسی و آلمانی

الهه دزیانیان

استاد راهنما

دکتر ملوک السادات حسینی بهشتی

استاد مشاور

دکتر بهمن زندی

دی ۱۳۹۳

تقدیم به:

نگاه‌های همیشه مهربان و سرشار از عاطفه مادرم که در همه‌ی مراحل به‌مراهم بوده است.

پاسکزاری:

بانشکر فراوان از استادانهای گرانمایه ام

سرکار خانم دکتر ملوک السادات حسینی بهشتی

که از راهنمایی های ارزنده شان در این پژوهش برخوردار شده ام.

و از استاد مشاورم

زیرجناب آقای دکتر بهمن زندگی

که مشاوره های دلسوزانه ایشان چراغ راه من بود.

از خانم فرح روستا، شیرین نوربهشت و آقای محمدصالحی و ایردختری یزدان که در این پژوهش مرایاری نمودند نهایت تشکر را دارم.

چکیده

پژوهش حاضر اصطلاحات خویشاوندی در دو زبان فارسی و آلمانی را بررسی نموده و شاخص های زبانی مختلف اعم از فهرست واژگان، واژگان خویشاوندی ترکیبی، تاثیر جنسیت و گذر زمان را در واژگان خویشاوندی و همچنین اصطلاحات و ضرب المثلهای رادر این دو زبان با یکدیگر تطبیق داده و مقایسه مینماید و سپس به بررسی تفاوت های دستوری موجود در واژگان خویشاوندی دو زبان می پردازد.

همچنین واژگان خویشاوندی در دو زبان فارسی و آلمانی به منظور یافتن رابطه میان الگوهای فکری، فرهنگی و شاخص های زبانی آنها مورد بحث و بررسی قرار می گیرند. این پژوهش از نوع توصیفی بوده و اطلاعات لازم با استفاده از روش کتابخانه ای (اسنادی، اینترنتی) گردآوری و تفاسیر زبانی و فرهنگی مرتبط با هر یک از زبانها بر اساس روش تطبیقی جرج بردی (توصیف، تفسیر، مقایسه و تطبیق) که در زمره روشهای توصیفی – تحلیلی است ارائه میگردد. پژوهش حاضر با هدف بررسی تطبیقی اصطلاحات خویشاوندی در دو زبان فارسی و آلمانی به نگارش در آمده و با استفاده از تحلیل های آماری توصیفی، بررسی گستردگی معنایی، جنسیت و ترکیب عناصر واژگان خویشاوندی انجام گرفته تا الگوهای موجود در ساخت و نحوه استفاده از این واژه ها مشخص گردند. لازم به ذکر است، بدلیل اینکه تمامی اصطلاحات خویشاوندی در دو زبان فارسی و آلمانی

مورد بررسی قرار میگیرند نیازی به نمونه گیری نبوده و حجم نمونه برابر با جامعه آماری خواهد بود . قلمرو

این تحقیق زبان های فارسی و آلمانی معاصر و همچنین جامعه شناسی زبان می باشد .

کلید واژه ها :

واژگان خویشاوندی ، زبان آلمانی ، زبان فارسی ، مطالعه تطبیقی

فهرست مطالب

شماره صفحه

موضوع

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	۱-۱	مقدمه
۳	۲-۱	بیان مساله
۱۵	۱-۲-۱	واژگان خویشاوندی
۱۷	۱-۱-۲-۱	اصطلاحات ترکیبی
۱۸	۲-۱-۲-۱	هومونیم ها و استعاره ها
۱۹	۳-۱	ضرورت و اهمیت انجام پژوهش
۱۹	۴-۱	اهداف تحقیق
۲۰	۵-۱	روش شناسی
۲۰	۱-۵-۱	ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها
۲۰	۲-۵-۱	جامعه و نمونه آماری
۲۱	۳-۵-۱	روش تجزیه و تحلیل داده ها
۲۱	۶-۱	کاربردهای پژوهش

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه

۲۳	۱-۲ مقدمه
۲۵	۲-۲ مبانی نظری
۳۱	۳-۲ پیشینه

فصل سوم: روش تحقیق

۵۲	۱-۳ مقدمه
۵۲	۲-۳ روش انجام تحقیق
۵۴	۳-۳ جامعه و نمونه آماری
۵۴	۴-۳ روش و ابزار گرد آوری
۵۵	۵-۳ روش تجزیه و تحلیل داده ها

فصل چهارم: یافته های تحقیق

۵۹	۱-۴ مقدمه
۶۰	۲-۴ واژگان خویشاوندی فارسی و آلمانی
۶۲	۱-۲-۴ گذر زمان و اصطلاحات خویشاوندی
۶۴	۲-۲-۴ گستردگی معنایی و واژگان خویشاوندی
۶۸	۳-۲-۴ جنسیت و واژگان خویشاوندی
۶۹	۴-۲-۴ واژگان ترکیبی و اصطلاحات خویشاوندی
۷۲	۳-۴ بررسی واژگان خویشاوندی بصورت اختصاصی
۸۹	۴-۴ تطابق اصطلاحات و ضرب المثل های فارسی و آلمانی

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۰۲	۱-۵ مقدمه
۱۰۳	۲-۵ بحث
۱۰۶	۳-۵ نتیجه گیری
۱۰۷	۴-۵ پیام حاصل از پژوهش
۱۰۸	۵-۵ محدودیت های پژوهش

۶-۵ پیشنهادات برای تحقیق بیشتر

۱۰۸

منابع فارسی

۱۰۹

منابع لاتین

۱۱۰

فهرست نمودار ها

شماره صفحه

موضوع

۸	نمودار ۱-۱ نظام خویشاوندی انتسابی فارسی
۹	نمودار ۲-۱ نظام خویشاوندی انتسابی آلمانی
۱۱	نمودار ۳-۱ شبکه اصطلاحات خویشاوندی نسبی فارسی
۱۲	نمودار ۴-۱ شبکه اصطلاحات خویشاوندی سببی فارسی
۱۳	نمودار ۵-۱ شبکه اصطلاحات نسبی و سببی آلمانی
۳۹	نمودار ۱-۲ نظام پدر تبار
۴۰	نمودار ۲-۲ نظام مادر تبار
۴۳	نمودار ۳-۲ اتم خویشاوندی
۸۲	نمودار ۱-۴ خویشاوندی نسبی و سببی در زبان فارسی
۸۳	نمودار ۲-۴ خویشاوندی نسبی با توجه به مشخصه نسل در زبان آلمانی

فهرست جداول

موضوع	شماره صفحه
جدول ۱-۴ کلیه واژگان خویشاوندی نسبی و سببی فارسی و آلمانی	۶۰
جدول ۲-۴ تحلیل معنایی اصطلاحات دو پهلوی در زبان فارسی و آلمانی	۶۷
جدول ۳-۴ مقایسه افعال ترکیبی خویشاوندی در زبان فارسی و آلمانی	۷۲
جدول ۴-۴ مقایسه واژگان خویشاوندی مختص مادر در زبان فارسی و آلمانی	۷۳
جدول ۵-۴ مقایسه واژگان خویشاوندی مختص پدر در زبان فارسی و آلمانی	۷۵
جدول ۶-۴ گستردگی معنایی واژگان خویشاوندی نسبی و سببی در زبان آلمانی	۷۷
جدول ۷-۴ مقایسه واژگان خویشاوندی ترکیبی آلمانی و تک واژه فارسی	۷۸
جدول ۸-۴ گذر زمان، گستردگی معنایی در واژگان خویشاوندی فارسی و آلمانی	۷۹
جدول ۹-۴ جنسیت و واژگان ترکیبی حاصل از خویشاوندی ناتنی	۸۰

- جدول ۴-۱۰ نمای کلی روابط خویشاوندی نسبی فارسی و آلمانی ۸۶
- جدول ۴-۱۱ اصطلاحات و ضرب المثل‌های بدون تطابق در زبان فارسی و آلمانی ۹۱
- جدول ۴-۱۲ اصطلاحات و ضرب المثل‌های فارسی و آلمانی با تطابق نسبی ۹۴
- جدول ۴-۱۳ گذر تاریخ و ضرب المثل‌های فارسی و آلمانی ۹۵
- جدول ۴-۱۴ ضرب المثل‌های همراه با واژگان خویشاوندی در فارسی ۹۶
- جدول ۴-۱۵ ضرب المثل‌های همراه با واژگان خویشاوندی در آلمانی ۹۷
- جدول ۴-۱۶ اصطلاحات و ضرب المثل‌های خویشاوندی آلمانی و عدم تطابق با فارسی ۹۸
- جدول ۴-۱۷ ضرب المثل‌ها و اصطلاحات مختص مادر شوهر ۹۹

فصل اول:

کلیات پژوهش

یکی از اساسی ترین شاخص های هویت فرهنگی زبان است از طریق زبان فرهنگ به طور مداوم باز تولید و از نسلی به نسل دیگر انتقال می یابد زبان یک پدیده اجتماعی است و منعکس کننده ویژگیهای جامعه ای است که در آن بکار می رود و آینه تمام نمای فرهنگ مردمی است که به آن زبان سخن می گویند . " زبان یکی از ضرورت های زندگی اجتماعی است و به کار گیری آن یکی از ویژگی های انسان اجتماعی به شمار می آید ."

(مدرسی ، ۱۳۶۸ : ۱۹)

میان فرهنگ و تمدن یک جامعه و زبانی که مردمان آن جامعه با آن تکلم می کنند ارتباط تنگاتنگ و متقابلی وجود دارد بدین معنی که فرهنگ بر سخن و کاربرد زبان تاثیر می گذارد و زبان نیز می تواند بر تعبیرهای فرهنگی تاثیر گذارد . پژوهش حاضر اصطلاحات خویشاوندی در دو زبان فارسی و آلمانی را بررسی نموده و شاخص های زبانی مختلف اعم از فهرست واژگان، واژگان خویشاوندی ترکیبی، تاثیر جنسیت و گذر زمان را در واژگان خویشاوندی و اصطلاحات و ضرب المثلها رادر این دو زبان با یکدیگر تطبیق داده و مقایسه مینماید، همچنین تفاوت های دستوری موجود در واژگان خویشاوندی دو زبان را بیان می کند .

در این بخش به بررسی کلیات پژوهش حاضر پرداخته میشود. پس از بررسی بیان مساله و ضرورت انجام تحقیق به بیان اهداف این پژوهش پرداخته میشود سپس روش شناختی تحقیق اعم از نوع روش، ابزار گردآوری تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده ها مورد بررسی قرار میگردد. و در آخر به تعریف واژگان و مطالب اولیه خویشاوندی که موضوع مورد بحث در این پژوهش است پرداخته میشود.

۲-۱ بیان مسئله خویشاوندی

زبان شناسی اجتماعی نوعی خاص از مطالعات زبانی است که از بررسی انتزاعی زبان فاصله می گیرد و آن را به عنوان پدیده ای فرهنگی و اجتماعی مورد تحقیق قرار می دهد. این رویکرد پژوهشی که در نیمه نخست قرن بیستم با انتقادهای جدی آنتوان میه¹ از زبان شناسان انتزاعی دوسوسور² شکل گرفت،

1. Antoine Millet

2. De Saussure

در دهه هفتاد سده گذشته به طور گسترده مورد توجه واقع شد و زبان‌شناسانی چون بازیل برتستاین¹، ویلیام لباو²، چارلز فرگوسن³، جان گامپرز⁴، پیتر ترادگیل⁵ و به بررسی همبستگی متغیرهای زبانی و متغیرهای اجتماعی پرداختند. (ژان کالوه، ۱۳۷۹: ۱۳-۴۰) براساس زبان‌شناسی اجتماعی میان ساخت زبان و ساخت جامعه، و روندها و متغیرهای زبانی و اجتماعی، رابطه‌ای نزدیک و تنگاتنگ وجود دارد (مدرسی، ۱۳۶۸: ۱۴). از اینرو، مطالعات زبانی با پژوهشهای اجتماعی، به ویژه روانشناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، جغرافیای انسانی و پیوند می‌یابد. کارکردهای زبان در علوم انسانی بصورت محصولی اجتماعی است و ابزاری برای دستیابی به فرهنگ یک جامعه، این پدیده اجتماعی و فرهنگی بصورت نماد در زندگی روزمره انسانها اثر گذاشته که از طریق برقراری ارتباط اجتماعی و کنش متقابل اجتماعی انسانها با یکدیگر توانسته‌اند اندیشه‌ها و میراث فرهنگی خود را با یکدیگر مبادله نمایند و تا به امروز حفظ کنند.

1. Bastil Bernstein

2. William Labov

3.C.Ferguson 4. J. Gumperz 5. P. Trudgill

هر کس اگر غیر از زبان مادری خود زبان یا زبان های دیگری بداند و سعی کرده باشد از آن زبان ها استفاده کند ، یقینا متوجه تفاوت های زیادی بین زبان ها می شود، بعضی از این تفاوتها مربوط به ساختمان دستوری دو زبان است ،بعضی دیگر ناشی از اختلاف فرهنگ و تمدن و عادات و رسوم دو قومی است که به آن دو زبان مختلف سخن می گویند که در زبان آنها منعکس شده است و بعضی دیگر ناشی از تطابق کامل واژه های دو زبان است. معنی واژه ها در دو زبان هر قدر به هم نزدیک باشد ، بعضی تقریبا نه تحقیقا در برابر هم قرار می گیرند .

یکی از حوزه های معنایی که در مقایسه زبانهای مختلف بطور گسترده مورد مطالعه قرار گرفته حوزه روابط خویشاوندی است. اصطلاحات خانوادگی و خویشاوندی نشان دهنده اهمیت روابط در ساختار جامعه می باشد.

پژوهش واژگان خویشاوندی در زبانهای متفاوت بدون شناخت مفاهیم علمی خویشاوندی و تعاریف انواع آن و همچنین شناخت اجتماعی و آداب و رسوم ملل متفاوت امکان پذیر نمیشد.

تحلیل روابط خویشاوندی غالباً با توجه به درجه خویشاوندی انجام می‌گیرد که شامل موارد زیر می‌شود:

۱- خویشاوندی درجه یک : همسران و خواهر-برادران، والدین / فرزندان

۲- خویشاوندان درجه دو : پدر بزرگ پدری "خود"، خاله، پسر برادر

۳- خویشاوندان درجه سه : پسر عمه (عمو، دایی، خاله) و دختر عمه (عمو، دایی، خاله)

در انسان شناسی ، نظام خویشاوندی به شش نظام بنیادی طبقه بندی شده است که عبارتند از: سودانی،

اسکیمویی، هاوایی، ایرکواپی، اوماهایی و کراو که بیشتر جوامع کم و بیش در قالب یکی از این الگوها

میگنجد.

در این پژوهش با توجه به مقایسه اصطلاحات خویشاوندی در زبانهای فارسی و آلمانی تنها به تعریف

مختصری از نظام خویشاوندی سودانی و نظام اسکیمویی که به ترتیب شاخص نظام خویشاوندی حاکم در زبان

فارسی و آلمانی هستند می‌پردازیم.

الف) نظام خویشاوندی سودانی

زبانهای فارسی، عربی و ترکی در سراسر خاورمیانه و همچنین زبان چینی منطبق بر نظام اصطلاحات خویشاوندی سودانی که دارای قدرت توصیفی بالایی است هستند. نظام نام‌گذاری خویشاوندان در فارسی، بر پایهٔ «نظام توصیفی» است، که با زبان‌های عربی، چینی، ترکی و بلغاری مشترک است. در این نظام نام‌گذاری، هم مذکر/مؤنث بودن لحاظ شده‌است، هم تفاوت بین خویشاوندان پدری و مادری، و هم تفاوت بین نسل‌ها. نمودار زیر نمایانگر نظام خویشاوندی انتسابی در زبان فارسی است، ستون اول خویشاوندان درجه یک، نسبت به خود را نشان می‌دهد ستون دوم و سوم نیز نمایانگر خویشاوندان نسبی درجه دو و سه نسبت به خود می‌باشند.

پدر بزرگ	مادر بزرگ	عمو	خاله	پسر خاله
پدر	مادر	دایی	عمه	دختر خاله
خود	خود	برادر	خواهر	پسر دایی
پسر	دختر	برادرزاده	برادرزاده	دختر دایی
نوه ی پسر	نوه ی دختر	خواهرزاده	خواهرزاده	پسر عمه
		پسر	دختر	دختر عمه
				پسر عمو
				دختر عمو